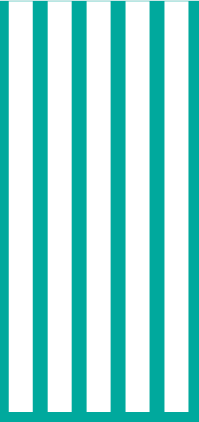

پیوست ۱

شماره : ۱۲۶۴۷
تاریخ : ۲۷ / ۶ / ۹۷
پوست :

شماره
پایه

«مقام معظم رهبری : تحول آموزش و پرورش بکنه کار بنیانی است.»

کمیته بررسی پیشنهادها و دستورالعمل‌های اداری
اطلاع شورای معارفان جهت استحضار
و اخطای مجری
استان مدیرکل
منطقه - ناحیه -
یادمان آموزش -
هماهنگ‌کننده در استان کمیته مستندسازی کد
۹/۱۴۰/۹۷/۲/۳۸۱

مدیرکل محترم آموزش و پرورش استان ...

با سلام و احترام

به پیوست تصویر ابلاغیه وزیر محترم به مدیران مدارس کشور، همراه با شیوه نامه اجرایی
«برنامه ویژه مدرسه» ارسال می شود.
مقتضی است مفاد ابلاغیه و شیوه نامه مذکور به نحو مقتضی در اختیار همه مدیران مدارس
قرار گرفته تا نسبت به اجرای آن اقدام نمایند.

با احترام
شاپور محمدزاده
مشاور وزیر و مدیرکل دفتر وزارتی

بایسیرفا

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش پرورش
وزیر

شماره :
تاریخ :
پیوست :

جناب آقای / سرکار خانم
مدیر محترم مدرسه

با سلام و احترام

به منظور عملیاتی سازی راهکار ۵-۵ سند تحول بنیادین و ماده ۲-۱۳ برنامه درسی ملی و مصوبه جلسه شماره ۹۲۶ مورخ ۹۴/۱۲/۱۰ شورای عالی آموزش و پرورش و در راستای سیاست «مدرسه محوری»، به پیوست، شیوه نامه اجرایی «برنامه ویژه مدرسه» ابلاغ می گردد.

این برنامه بر اساس رویکرد فرهنگی تربیتی و با تأکید بر آموزش های مهارت محور و بسط گستره فعالیت های پرورشی در سطح مدارس ابتدایی و متوسطه، از پایه چهارم تا پایه نهم در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ به اجرا درمی آید.

بدیهی است اجرای باکیفیت این برنامه، مستلزم آموزش مؤثر مدیران، معاونان و معلمان مدارس و پایش دقیق و مستمر انجام کار است. مقتضی است ضمن برنامه ریزی برای آغاز کار از سال تحصیلی ۹۷-۹۸ در سطح مسکن در تمامی مدارس، در یک بازه زمانی سه ساله، شیوه نامه مزبور به طور کامل عملیاتی گردد.

مباحث تفصیلی مربوط به اجرای این شیوه نامه در کتاب «راهنمای عمل برنامه ویژه مدرسه» که از سوی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی منتشر گردیده، آورده شده است.

مسئولیت بخش های ستادی و استانی وزارت آموزش و پرورش در اجرای این شیوه نامه به شرح زیر است:

۱. معاونان آموزشی مسئولیت هدایت راهبری و پایش از اجرای برنامه را بر عهده دارند.
۲. معاونت پرورشی مسئولیت بسیج نیروهای خود و ایجاد بسترهای لازم را برای برنامه ریزی و ایفای نقش مؤثر در اجرای فعالیت ها بر عهده دارد.
۳. انجمن اولیا و مربیان مسئولیت آموزش و جلب حمایت و مشارکت اولیا را از طریق شورای مدرسه بر عهده دارد.

استان
پایبند لغات

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش پرورش
وزیر

شماره :

تاریخ :

موضوع :

۴. مدیران کل استان‌ها و مدیران مناطق ضمن کسب اطمینان از اجرای مطلوب این شیوهنامه، با تشکیل جلسات هم‌اندیشی و به اشتراک گذاشتن تجربیات بین مدارس و ایجاد ساز و کار هدایت و نظارت به اجرای برنامه‌ها کمک کنند.

۵. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، با همکاری معاونان آموزشی و مرکز برنامه‌ریزی و منابع انسانی مسئولیت پشتیبانی و تقدیه علمی و حرفه‌ای از مدیران و معلمان را بر عهده دارد.

سید محمد اجمالی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

شیوه‌نامه

برنامه ویژه مدرسه

(راهکار ۵-۵ سند تحول، بند ۲-۱۳ برنامه درسی ملی
و مصوبه جلسه ۹۲۶ شورای عالی آموزش و پرورش)

سال تحصیلی

۱۳۹۷-۹۸

باسمه تعالی

■ **مقدمه:** به منظور عملیاتی‌سازی راهکار ۵-۵ سند تحول بنیادین و بند ۲-۱۳ برنامه درسی ملی و مصوبه جلسه شماره ۹۲۶ مورخ ۹۴/۱۲/۱۰ شورای عالی آموزش و پرورش و در راستای سیاست کلی مدرسه محوری، شیوه‌نامه اجرایی «برنامه ویژه مدرسه» به شرح زیر ابلاغ می‌گردد. این برنامه براساس رویکرد فرهنگی تربیتی و با تأکید بر آموزش‌های مهارت محور و بسط گستره فعالیت‌های پرورشی در سطح مدارس ابتدایی و متوسطه به اجرا درمی‌آید.

مباحث تفصیلی مربوط به اجرای این شیوه‌نامه در کتاب «راهنمای عمل برنامه ویژه مدرسه» منتشر شده از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی آورده شده است.

۱- تعریف

برنامه ویژه مدرسه، برنامه‌ای است که با اعتماد به صلاحیت و توان مدرسه، مجوز برنامه‌ریزی درسی، اجرا و ارزشیابی حجم معینی از زمان رسمی آموزش را با رعایت چارچوب‌های مقرر به مدرسه واگذار می‌کند.

۲- اهداف برنامه ویژه مدرسه

- ۲-۱- پاسخگویی به نیازهای منطقه‌ای و محلی ناشی از تفاوت‌های محیط زندگی (شهری، روستایی، عشایری، فرهنگی، جغرافیایی، ...)، جنسیتی و فردی دانش‌آموزان
- ۲-۲- تنوع بخشی به محیط‌های یادگیری با بهره‌گیری از امکانات و فضاهای آموزشی داخل و خارج از کلاس و مدرسه و ایجاد فضایی شاداب، پرنشاط و لذت بخش برای دانش‌آموزان
- ۲-۳- ارتقای جایگاه مدرسه در اذهان عمومی به عنوان محور توسعه محله و شاخص بالندگی آن: محله برای مدرسه، مدرسه برای محله (مدرسه در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴، سند تحول بنیادین)

۳- اختیارات مدرسه

- ۳-۱- برنامه‌ریزی برای برنامه ویژه مدرسه (از جمله انتخاب موضوع، عنوان، هدف، محتوا و سرفصل‌های هر برنامه و چگونگی اجرا و ارزشیابی) از مسئولیت‌ها و اختیارات داخلی مدرسه است که توسط شورای مدرسه و با هدایت و مسئولیت مدیر مدرسه انجام می‌شود.
- ۳-۲- مدرسه می‌تواند در چارچوب اصول و موازین ابلاغی برنامه ویژه مدرسه، از تمام ظرفیت‌های درون و بیرون از مدرسه برای تحقق اهداف مورد نظر و اجرای فعالیت‌های یادگیری متنوع استفاده نماید.

۴- زمینه‌ها و موضوعات برنامه ویژه مدرسه

- ۴-۱- مدارس در خصوص انتخاب موضوعات و محتوای برنامه‌های ویژه مدرسه دارای اختیار هستند و می‌توانند در زمینه هر یک از ساحت‌های شش‌گانه تعلیم و تربیت (اعتقادی، عبادی و اخلاقی، اجتماعی و سیاسی، زیستی و بدنی، زیباشناختی و هنری، اقتصادی و حرفه‌ای، علمی و فناورانه) حول موضوعات مناسب تاریخی، اعتقادی، اجتماعی، یا معرفی حرفه‌ها، هنرها، جغرافیا، آیین و رسوم، نیازها و شرایط اقلیمی و جغرافیای مدرسه دست به انتخاب بزنند.

۴-۲- یکی از مهم‌ترین زمینه‌های برنامه ویژه مدرسه، آموزش یک مهارت است. از جمله این مهارت‌های مفید، مهارت تأمین معاش حلال است. به گونه‌ای که دانش‌آموزان بتوانند در هنگام خروج از نظام تعلیم و تربیت رسمی، توانایی تأمین زندگی خود و اداره خانواده را داشته باشند. در این راستا توانمندسازی دانش‌آموزان با آموزش مهارت‌های حرفه‌ای متناسب با شرایط محلی و مهارت‌های عمومی اشتغال و کارآفرینی (همچون برنامه آموزشی ایران مهارت) موضوعات مناسبی برای کار به‌شمار می‌آیند.

۴-۳- فعالیت‌های میدانی مانند: مشاهده طبیعت، بازدید از موزه‌ها، نمایشگاه‌ها، مراکز علمی، صنعتی، تولیدی، هنری، فرهنگی، کانون‌های تربیتی محله، اماکن مذهبی (مسجد، مصلی، زیارتگاه، دارالقرآن، یادمان دفاع مقدس)، اماکن باستانی، نهادها و مؤسسات اجتماعی و شرکت در فعالیت گروه‌ها و انجمن‌های علمی، در صورتی که به‌عنوان یک موقعیت یادگیری رشددهنده طراحی شده باشند، به‌عنوان برنامه ویژه مدرسه در نظر گرفته می‌شوند، «اما برنامه ویژه مدرسه شامل فعالیت‌های فوق برنامه‌ای مانند اردوهای تفریحی، سیاحتی و زیارتی نمی‌شود».

۴-۴- کلاس‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی، ترمیمی یا تقویتی دروس هفتگی، حل تمرین، رفع اشکال، آموزش زبان خارجی آمادگی برای امتحانات نهایی و المپیادهای علمی، کنکور و مشابه آن به هیچ‌وجه به‌عنوان زمینه‌های مجاز برنامه ویژه مدرسه محسوب نمی‌شوند.

۴-۵- نمونه‌ای از موضوعات، مهارت‌ها و فعالیت‌های میدانی مناسب به پیوست ارسال می‌شود. مدرسه می‌تواند از بسته‌های آموزشی پیشنهادی وزارت آموزش و پرورش نیز که در سینا روبیک قرار می‌گیرد براساس انتخاب خود استفاده کند.

۵- چگونه تخصیص زمان

۵-۱- در طول ساعات هفتگی آموزش رسمی مدرسه، جلسات مربوط به برنامه ویژه مدرسه به میزان ۲ ساعت در هفته (به‌طور شناور و سیال و با سهم گرفتن از ساعات تمامی دروس در طول سال) برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود. با توجه به تنوع برنامه‌های قابل اجرا و تفاوت زمان مورد نیاز هر برنامه، مدرسه می‌تواند نسبت به تجمیع ساعات چند هفته با یکدیگر و ارائه یک جای آنها، اقدام نماید. در مجموع مدارس مؤلف هستند در طول یک سال حدود ۶۰ ساعت از زمان آموزش را به برنامه ویژه مدرسه اختصاص دهند.

چگونگی اختصاص زمان برای ارائه برنامه در ساعات کلاسی و غیر کلاسی از اختیارات مدرسه است و باید به گونه‌ای باشد که بهترین شرایط را برای اجرای موفق برنامه فراهم سازد.

۵-۲- هر مدرسه باید تقویم برنامه ویژه مدرسه خود (شامل: عنوان، خلاصه موضوع، زمان ارائه و ارائه‌کننده) را به دانش‌آموزان، اولیا و اداره آموزش و پرورش ارائه کند.

۵-۳-۱- با طراحی آموزشی دقیق و به‌کارگیری رسانه‌های آموزشی پرشمار (مانند فیلم‌های آموزشی، گرافیک اطلاع‌رسان، انیمیشن، قطعات صوتی و تصویری و به‌کارگیری روش کلاس معکوس) ضمن افزایش بازدهی آموزشی، به ارتقای کیفیت یادگیری کمک کنند.

۵-۳-۲- در حد ضرورت، بخش‌هایی از کتاب را به‌صورت خودخوان و یا مطالعه آزاد در نظر بگیرند و به دانش‌آموزان اعلام نمایند.

۶- نقش و مسئولیت‌های مدیریت و معلمان مدرسه

مدیریت مدرسه (مدیر، معاون پرورشی، سایر معاونان) مسئولیت برنامه‌ریزی، سازماندهی، هماهنگی اجرا، نظارت، کنترل و ارزشیابی برنامه ویژه مدرسه را برعهده دارد و با فعال کردن شورای مدرسه نسبت به امور زیر اهتمام می‌ورزد:

۶-۱- فعال سازی معلمان و شورای مدرسه به عنوان رکن اصلی اجرای برنامه، تهیه تقویم سالانه برنامه ویژه مدرسه و ارائه برنامه و گزارش کار خود به اداره آموزش و پرورش،

۶-۲- آموزش معلمان و آگاهی بخشی و ظرفیت سازی برای جلب مشارکت والدین، جامعه محلی، خیرین و سایر حامیان مدرسه و به منظور بروز توانمندی‌ها، امکانات بالقوه و خلاقیت‌های نهفته آنان در خصوص برنامه ویژه مدرسه

۶-۳- رعایت سیاست‌های مصوب نظام در عرصه‌های فرهنگی و توجه به ارزش‌های دینی، انقلابی و اخلاقی و دارای مقبولیت عامه در انتخاب موضوعات برنامه ویژه مدرسه. (پرهیز از انتخاب برنامه‌هایی که ممکن است به لحاظ موضوع، محتوا، نحوه ارائه و یا ارائه‌کننده حساسیت برانگیز، حاشیه‌ساز و مشکل آفرین باشند).

۶-۴- مهم‌ترین رکن ارائه‌کننده برنامه ویژه مدرسه، معلمان هستند. انتظار می‌رود معلمان، با آموزش‌هایی که درباره نحوه انجام این برنامه از مرحله انتخاب موضوع تا طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی کسب می‌کنند، برنامه‌هایی را برای دانش‌آموزان کلاس خود یا دیگر دانش‌آموزان طراحی و به شورای مدرسه ارائه نمایند. حجم کلی برنامه‌های ارائه شده توسط هر معلم، حدوداً معادل ساعات دو هفته کاری او را در طول سال تحصیلی تشکیل می‌دهد. معلمان می‌توانند برنامه‌ها را به صورت تیمی طراحی، ارائه و اجرا نمایند.

۶-۵- در دوره ابتدایی معلم کلاس، مسئول مدیریت، ساماندهی و اجرای برنامه ویژه مدرسه برای کلاس خود است و در این راستا از ظرفیت درون و بیرون از مدرسه استفاده می‌نماید. در دوره متوسطه همه معلمان و معاون پرورشی مدرسه مسئولیت دارند سهم و نقش خود را در اجرای طرح (به‌عنوان طراح، ارائه‌کننده، یا همکار ارائه) بشناسند و ایفا نمایند.

۶-۶- مدرسه می‌تواند علاوه بر منابع انسانی درونی یعنی مربیان و مشاوران مدرسه، با دعوت از سایر نیروهای داوطلب موجود در منطقه از جمله اولیا، متخصصان، صاحب نظران و فارغ‌التحصیلان توانمند و علاقه‌مند به مدرسه و افراد و مؤسسات واجد شرایط بیرون از آموزش و پرورش، بخش‌هایی از برنامه ویژه مدرسه را اجرا نماید. تشخیص صلاحیت‌های عمومی، اخلاقی و نیز احراز صلاحیت‌های تخصصی مجریان و ارائه‌کنندگان بیرونی بر عهده مدیریت مدرسه است.

۷- ارزشیابی عملکرد دانش‌آموزان

۷-۱- اعتماد به دانش‌آموز، معلم و مدرسه مبنای هر نوع ارزشیابی در برنامه ویژه مدرسه است و براین اساس، تصمیم‌گیری درباره نحوه ارزشیابی کاملاً بر عهده مدرسه است.

۷-۲- به لحاظ اصولی، انتظار می‌رود در پایان هر برنامه آموزشی، فرصتی به دانش‌آموزان داده شود تا آنچه را که کسب کرده‌اند، ارائه نمایند. این امر مناسب‌ترین روش ارزشیابی است و موجب تقویت خودباوری در ایشان می‌شود. این نوع ارزشیابی با نگاه خود ارزشیابی، ارزشیابی در خدمت یادگیری و ارزشیابی به منزله یادگیری، کاملاً سازگار است.

۸- نظارت و ارزشیابی مدرسه

- ۸-۱- نظارت و ارزشیابی داخلی مدرسه درباره چگونگی اجرای برنامه ویژه مدرسه، بر عهده انجمن اولیا و مربیان مدرسه است و در این راستا از تلاش‌های انجام شده و تلاشگران تقدیر به عمل می‌آید.
- ۸-۲- گزارش کار مدرسه در زمینه برنامه ویژه مدرسه، پس از اجرای هر برنامه یا در پایان سال، توسط مدیر مدرسه تنظیم و به اداره آموزش و پرورش منطقه ارسال می‌گردد. مناطق آموزش و پرورش وظیفه نظارت مستمر بر کار مدارس جهت ارائه راهنمایی‌های لازم و کسب اطمینان از اجرای مناسب برنامه را بر عهده دارند.
- ۸-۳- نظارت، ارزشیابی عملکرد، پایش، تشویق و تقدیر از مدیران و شوراهای مدارس، براساس کیفیت گزارش ارائه شده مدرسه، توسط اداره کل آموزش و پرورش استان و در قالب‌هایی مانند برنامه تدبیر (مدارس ابتدایی) و برنامه تعالی مدیریت مدرسه (مدارس متوسطه) و طرح‌های مشابه حذف از سطح منطقه تا سطح ملی انجام می‌شود. معاونت‌های آموزشی یا پژوهشی به انتخاب مدیر منطقه یا مدیر کل استان مسئولیت نظارت بر حسن اجرای برنامه را بر عهده دارند.
- ۸-۴- نظارت بر مدارس باید به ایجاد فرصتی برای همکاری بین مدارس و به اشتراک گذاشتن تجارب برنامه مدرسه و نیز اشاعه ایده‌ها و تجربیات در سطح محلی، منطقه‌ای و ملی منجر شود.
- ۸-۵- نظارت و ارزشیابی مدارس باید به گونه‌ای انجام شود که موجب تقویت خوداظهاری واقعی مدرسه و عدم سوق‌دهی مدارس به ارائه گزارش‌های نمایشی، تشریفاتی و متظاهرانه گردد.
- ۸-۶- ارزشیابی عملکرد مدرسه باید موجب تقویت نگاه خود ارزشیابی در مدرسه شود، به گونه‌ای که مدرسه بتواند از آن به عنوان موقعیتی برای سنجش کیفیت آنچه انجام داده و چگونگی بهبود عملکردش بهره‌برد.

■ نمونه‌ای از موضوعات، مهارت‌ها و فعالیت‌های میدانی مناسب پیوست است.

نمونه موضوعات، مهارت‌ها و فعالیت‌های میدانی مناسب برای «برنامه ویژه مدرسه»*

ساحت‌ها	موضوعات / مهارت‌ها	فعالیت‌های میدانی
اعتقادی، عبادی و اخلاقی	فلسفه احکام؛ احکام/اخلاق خرید و فروش، تحصیل، رفتار با همسایگان، دوستان و خویشان، احترام به پدر و مادر؛ ترجمه و فهم قرآن، آیات موضوعی قرآن کریم، تاریخ اسلام، جریان‌های فکری موافق و مقابل ادیان الهی، پاسخ به شبهات دینی، آداب و مناسک دینی	بازدید از موزه‌ها، نمایشگاه‌ها، مراکز فرهنگی، کانون‌های تربیتی محله، اماکن مذهبی (مسجد، مصلی، زیارتگاه، دارالقرآن، یادمان دفاع مقدس)، نهادها و مؤسسات مذهبی و شرکت در فعالیت گروه‌ها و انجمن‌های دینی، ارائه خدمات به زائران اماکن مذهبی
اجتماعی و سیاسی	گوش دادن مؤثر، فن بیان، آداب معاشرت، زبان بدن، فنون مذاکره و مباحثه، سعه صدر و پذیرش نظرات مخالف تحلیل رویدادهای تاریخی/اجتماعی/سیاسی استفاده از خدمات سازمان‌ها و دستگاه‌های حمل و نقل شهری، امداد و نجات، پولی - بانکی، بهداشتی - درمانی، آموزشی، ایمنی، تفریحی، قضایی، بیمه و تأمین اجتماعی، پرداخت مالیات، سفر و گردشگری لباس، معماری، آداب معاشرت، حمل و نقل، ارتباطات، داد و ستد، سبک زندگی، آداب و رسوم و... در گذر زمان	طراحی و اجرای فعالیت‌های فردی و گروهی، مراجعه به سازمان‌ها و نهادهای مربوط، شرکت در فعالیت‌های عام‌المنفعه، تهیه و توزیع بروشور و نشریات مناسب، مصاحبه با اعضای خانواده، کسبه و اهالی محل و ارائه گزارش آن، بازدید از موزه‌ها، نمایشگاه‌ها، مراکز فرهنگی، اماکن باستانی، نهادها و مؤسسات اجتماعی
زیستی و بدنی	آشنایی با رشته‌های ورزشی، آموزش شنا، دوومیدانی، کوهنوردی، طبیعت‌گردی، ورزش‌های رزمی و دفاع شخصی، دوچرخه‌سواری، بازی‌های بومی - محلی، بازی‌های متناسب با جنسیت، مراحل رشد و دوره سنی، بازی‌های انفرادی و گروهی، فوتبال، والیبال، آمادگی جسمانی، تغذیه، بهداشت، سلامت و ایمنی در حرفه‌ها و فعالیت‌های مختلف ذهنی و بدنی بررسی یک مسئله محیط‌زیستی (تغییرات جانوران و پوشش گیاهی، تأمین آب شرب، نحوه جمع‌آوری و دفن زباله‌ها و فاضلاب در یک منطقه در گذر زمان)، پاک‌سازی مناطق جنگلی، حریم رودخانه‌ها و سواحل، درخت‌کاری و توسعه فضای سبز، سلامت و بهداشت در مدرسه و محله	مشاهده و گردش در طبیعت، شرکت در فعالیت گروه‌ها و انجمن‌های حفاظت از محیط‌زیست، ارائه خدمات بهداشت و سلامت به کلاس‌های دیگر در مدرسه، اجرای سمینارها یا کارگاه‌های آموزشی برای دانش‌آموزان دوره‌های تحصیلی پایین‌تر

* این موارد صرفاً مثال‌ها و نمونه‌هایی از برنامه ویژه مدرسه هستند تا مدارس با ایده گرفتن از آنها، نمونه‌هایی متناسب با تفاوت‌های جنسیتی، اقلیمی، قومیتی و فرهنگی خود را طراحی و اجرا نمایند.

ساحت‌ها	موضوعات / مهارت‌ها	فعالیت‌های میدانی
زیباشناختی و هنری	نقد هنری، نمایش، سرود، کاردستی، سفالگری، عکاسی، حجم‌سازی، صنایع‌دستی، نقاشی، خوشنویسی، مرمت آثار باستانی، فیلم‌سازی، طراحی و دوخت لباس، گلدوزی میراث فرهنگی (بناها، البسه، داستان‌ها، اشعار و ضرب‌المثل‌های محلی، نحوه گرم کردن و خنک کردن منازل در گذر زمان)، آداب و رسوم هر منطقه برای شروع سال / فصل جدید، تولد کودک، بلوغ نوجوان، اتمام بافت فرش، بدرقه و استقبال از مسافران، دید و بازدید و مهمانی، کاشت و داشت محصولات کشاورزی و باغی	خلق آثار هنری و به نمایش گذاشتن و فروش آنها، ارائه گزارش بررسی‌های خود پیرامون آداب و رسوم محلی، اجرای نمادین آداب و رسوم محلی، مشاهده طبیعت، بازدید از موزه‌ها، نمایشگاه‌ها، مراکز فرهنگی هنری، آثار باستانی، شرکت در فعالیت‌های گروهی برای حفظ میراث فرهنگی
اقتصادی و حرفه‌ای	آشنایی با حرفه‌های مختلف، آموزش کشاورزی و باغبانی، تعمیر وسایل مختلف، خیاطی، کسب درآمد از طریق هنر، تجارت و بازرگانی، پس‌انداز، خرید و فروش، سرمایه‌گذاری، تولید محصول، کارآفرینی	فروش محصولات و ارائه خدمات به اهالی محل، مصاحبه با کسبه و صاحبان مشاغل محلی، شرکت در برداشت محصولات باغی و کشاورزی منطقه
علمی و فناورانه	مهارت‌های ICDL، نقد رسانه، تحلیل محتوا، تفکر انتقادی، طراحی و تولید محتوای الکترونیکی، تولید کتاب صوتی، برنامه‌نویسی، بازی‌های رایانه‌ای آزمایشگاه علوم، کارگاه ریاضی، نجوم، رباتیک	بازدید از نمایشگاه‌ها و مراکز علمی، شرکت در فعالیت گروه‌ها و انجمن‌های علمی، ارائه نتایج فعالیت‌های خود به شیوه‌های مختلف مکتوب، دیداری و شنیداری و الکترونیکی
فراساحت مهارت‌های عمومی توسعه فردی	پرسشگری، مطالعه و یادگیری (مشاهده، تشخیص مسئله، گردآوری و سازماندهی اطلاعات، حدس و آزمایش، نتیجه‌گیری، تحلیل، ارزیابی، بررسی و یافته‌ها)، خلاقیت و نوآوری، خواندن (خواندن انواع متون، درک پیام متن خواندنی، تندخوانی، نقد متن خواندنی و...)، نوشتن (نوشتن انواع متون ادبی، علمی، داستانی، زندگینامه، فولکلوریک) نقد ادبی، تقویت حافظه دیداری و شنیداری، دقت، تمرکز، یادداشت‌برداری، خلاصه‌نویسی، سمینار (فردی و گروهی)؛ با استفاده از قالب‌های مختلف چون نمایش، فیلم، نرم‌افزارهای مناسب،... بازی‌های فکری مهارت‌های زندگی (خودشناسی، خودراهبری، انتخاب و تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، مدیریت هیجانات، تاب‌آوری، خودکارآمدی) بهداشت و تغذیه، ایمنی و سلامت، آشپزی، چیدمان منزل	بازدید از نمایشگاه‌ها و مراکز علمی، صنعتی، تولیدی، شرکت در فعالیت گروه‌ها و انجمن‌های علمی و ادبی، دیدار با عالمان، مخترعان، صنعتگران و دانشمندان، طراحی و اجرای برنامه سیر مطالعاتی، ارائه نتایج فعالیت‌های پژوهشی علمی خود به صورتی خلاق و جذاب

پیوست ۲

نمونه‌هایی دیگر از «برنامه ویژه مدرسه» (بوم) ^(۱)

عنوان برنامه	فعالیت های ماجراجویانه
هدف برنامه	دانش آموزان با کسب سواد حرکتی قادر خواهند بود در موقعیت های مسئله ای تصمیم های تأثیرگذار برای حفظ و ارتقای سلامت خود اتخاذ نمایند.
محتوای برنامه با شرح فعالیت ها	مهارت های بنیادین حرکتی، مهارت های گروهی، خلاقیت، تفکر، حل مسئله، آمادگی جسمانی
موضوعات پشتیبان در برنامه درسی تجویزی	سلامت و تربیت بدنی، مطالعات اجتماعی، علوم و زیست، ریاضی
حجم زمانی و چگونگی زمان بندی اجرا	این برنامه بسته به موقعیت مدرسه و دسترسی به فضای مورد نیاز برنامه می تواند به صورت تجمیعی هر دو هفته (۴ ساعت) یا یک روز کامل انجام شود.
گروه مخاطبان و نحوه انتخاب و اندازه گروه	دانش آموزان دوره ابتدایی و متوسطه در گروه هایی که بر اساس توانایی و علایق آنان شکل می گیرد
فرصت های یادگیری	پروژه میدانی، مشارکت گروهی، تفکر، اردو، فعالیت های ماجراجویانه، مهارت های مقابله با خطر، خودمراقبتی، و...
شرایط اجرا، فضا و مواد، منابع، امکانات، ابزارها و زمینه فعالیت ها و شرایط و امکانات مورد نیاز	به تشخیص مجریان و براساس ضوابط مربوط به فعالیت در حوزه موضوع مورد نظر (مثلاً در کوهنوردی باید اصول کوهنوردی مورد نظر نهاد مربوطه رعایت شود)
مجری و ارائه کننده برنامه	مدیر، معاون پرورشی و تربیت بدنی، معلم تربیت بدنی و آموزگار، متخصص یا مربی کوهنوردی، صخره نوردی، افراد باتجربه در حوزه طبیعت گردی و کوهنوردی و... (در صورت نیاز)
عملکرد مورد انتظار پس از اجرای برنامه و نحوه ارزشیابی	ارزیابی عملکرد دانش آموزان نشان دهنده اعتماد به نفس و استفاده از مهارت ها و توانایی های حرکتی در موقعیت های مسئله ای و چالشی است، به گونه ای که ضمن انجام واکنش حرکتی منسجم، هماهنگ، به موقع و متعادل، بدن خود را از خطر و آسیب حفظ کند.

۲- رشد منش اخلاقی از طریق داستان

بیان مسئله

رشد منش و تربیت اخلاقی یکی از مسائل مهم جوامع و نظام های تربیتی و از دغدغه های سیاست گذاران آموزشی در جهان است. یکی از شاخصه های مهم سلامت و سعادت فردی و اجتماعی، تجلی منش اخلاقی از طریق حاکمیت ارزش های اخلاقی در رفتار انسان ها و روابط میان آنها، برای خدمت به خود و به دیگران، (نیک زیستن) است. از این جهت ما محتاج رشد منش های خوب و مثبت هستیم. منش خوب بسیار مهم تر از هوش شناختی است. ما می توانیم به لحاظ شناختی خیلی باهوش باشیم و کار درست را بشناسیم اما هنوز نتوانیم به آن عمل کنیم. بسیار مشاهده می شود که مردمی دارای هوش شناختی بالا، اغلب تصمیم های نادرستی می گیرند و در نتیجه به موفقیت پایدار اقبال کننده و شادی بخش دست نمی یابند. برای تحقق حاکمیت ارزش ها بر رفتارها و روابط، باید برنامه تربیتی اثربخش و کارا داشت و براساس آن تلاش کرد. اثر بخشی و کارایی برنامه های تربیتی در این حوزه مرهون آغاز آن از اولین سال های کودکی و در خانواده و پیگیری آن در سراسر دوران مدرسه است. شواهد نشان می دهد که جامعه ما نیز بی تردید، بیش از هر چیز نیازمند چنین برنامه ای برای تربیت شهروندانی اخلاقمند است. آمار گزارش شده در منابع رسمی که دال بر نابسامانی ها و چالش های برجسته اجتماعی و فرهنگی نظیر کاهش ارزش و جایگاه خانواده، افزایش نابسامانی در خانواده، گسترش بزهکاری در جوانان و نوجوانان، افزایش آلودگی و

تخریب محیط زیست، گسترش فریب کاری در روابط اجتماعی، کاربردهای ناسالم و بعضاً مخرب وسایل ارتباط جمعی و فناوری اطلاعات، گسترش عدم صداقت و عدم امانداری و افزایش عدم رعایت ضوابط در مناسبات مختلف و در نهایت افزایش پرونده‌های قضایی است، نشان‌دهنده این نیاز مبرم به یافتن روش‌های مؤثر و کارا در حیطه آموزش اخلاق است.

عنوان برنامه	رشد منش اخلاقی از طریق داستان
منطق برنامه	زندگی موفق و سعادت‌آمیز در پرتو روابط اجتماعی عادلانه، همراه با ملاحظات اخلاقی، و توأم با مسئولیت‌پذیری تحقق می‌یابد که علاوه بر ویژگی‌های عملکردی نظیر سخت‌کوشی، مثبت‌اندیشی و... مبتنی بر ویژگی‌های اخلاقی نظیر صداقت، احترام، عدالت، مسئولیت‌پذیری است که بودن انسان‌ها را در کنار هم بی‌خطر، بدون آسیب، همراه با شادی، و توأم با رشد می‌کند. دستیابی به این مهم در پرتو حاکمیت ارزش‌های اخلاقی است. زندگی آرام و جامعه‌ای سعادت‌مند و به دور از مشکلاتی نظیر خشونت، فقر، تبعیض، فروپاشی خانواده و... نتیجه حاکمیت ارزش‌های اخلاقی بر رفتارهای انسان است که در پرتو تربیت اثربخش و کارای منش‌های اخلاقی و اقدام در جهت رشد آنها به‌دست می‌آید. این فعالیت تربیتی گرچه باید مادام‌العمر پیگیری شود اما از نقش مهم و تأثیرناپذیر و بی‌بدیل تربیت در دوران کودکی و مدرسه به‌ویژه دوران ابتدایی نباید غافل شد. براساس شواهد و مدارک علمی اثبات شده است که یادگیری مؤثر در حیطه منش اخلاقی به نحو قابل توجهی به نحو غیرمستقیم و به‌طور ضمنی صورت می‌گیرد. این برنامه به دنبال آن است تا از طریق تلفیق مفاهیم اخلاقی مطرح شده در داستان، در محتوای آموزش، فرصت‌هایی را برای کسب تجربیات دست اول برای دانش‌آموزان جهت کسب منش‌های اخلاقی تدارک ببیند.
هدف برنامه	در پرتو اجرای این برنامه باید دانش‌آموز بتواند به نحو سنجش‌پذیری براساس ۶ منش اخلاقی اساسی عمل کند. این رفتارها که ناشی از درک و تشخیص منش‌های مثبت از منفی و غلبه بر منفی‌ها و ارزش‌گذاری مثبت‌ها با توجه به پیامدها و به‌کارگیری و نقشه کشیدن برای رشد آنها، به‌نحوی پایدار و براساس تأملی خودآگاهانه و دائمی است، در تعامل دانش‌آموزان با دیگران به‌نحو سنجش‌پذیری قابل مشاهده خواهد بود.
محتوای برنامه یا شرح فعالیت‌ها	شش منش اخلاقی اساسی: <ul style="list-style-type: none"> ■ خردمندی ■ محبت ■ صداقت ■ خودکنترلی ■ شکیبایی ■ عدالت
موضوعات پشتیبان در برنامه درسی تجویزی	دروس <ul style="list-style-type: none"> ■ ادبیات فارسی ■ انگلیسی ■ اجتماعی ■ دینی
حجم زمانی و چگونگی زمان بندی اجرا	■ ۱۲ جلسه دو ساعته در ۱۲ هفته متوالی و غیر قابل تجمیع در ساعات متوالی و البته قابل تلفیق با برنامه درسی دینی، ادبیات/زبان فارسی یا انگلیسی، علوم، ریاضی، اجتماعی
گروه مخاطبان و نحوه انتخاب و اندازه گروه	■ دانش‌آموزان دوره ابتدایی و متوسطه

عنوان برنامه	رشد منش اخلاقی از طریق داستان
فرصت‌های یادگیری	<ul style="list-style-type: none"> ■ مطالعه متن / فیلم، ■ تفکر انتقادی ■ گفت‌وگوی سقراطی ■ فعالیت عملی ■ پروژه‌های تحقیقی
شرایط اجرا، فضا و مواد، منابع، امکانات، ابزارها و زمینه فعالیت‌ها و شرایط و امکانات مورد نیاز	<ul style="list-style-type: none"> ■ کتاب داستان ■ فیلم براساس همان کتاب داستان ■ مشارکت والدین
مجری و ارائه‌کننده برنامه	<ul style="list-style-type: none"> ■ گروهی متشکل از همه معلمان مدرسه و در صورت تلفیق معلم ادبیات/ زبان ادینی/ پرورشی/ اجتماعی
عملکرد مورد انتظار پس از اجرای برنامه و نحوه ارزشیابی	<ul style="list-style-type: none"> ■ ارزشیابی عملکرد دانش آموز در سطح مدرسه/ خانواده نشان می‌دهد که در رویارویی با مسائل و فرصت‌های مختلف در زندگی واقعی، اخلاق مدار عمل می‌کند.

۳- سلامت و بهداشت فردی و اجتماعی

بیان مسئله^۱

پژوهش‌ها نشان داده است دانش‌آموزان سالم یادگیرندگان بهتری هستند. لازمه سالم بودن دانش‌آموزان این است که هر سه بعد سلامت یعنی جسمانی، روانی و اجتماعی را در کنار یکدیگر پرورش دهند. دانش‌آموزی که از سلامت اجتماعی برخوردار است می‌تواند نقش‌های اجتماعی خود را به صورت مؤثر و کارآمد انجام دهد بدون اینکه به دیگران آسیبی برساند. چنین فردی، محله‌ای که در آن زندگی می‌کند را به صورت مجموعه‌ای معنادار می‌بیند که بالقوه مکان مناسبی برای رشد و شکوفایی اوست. او خود را جزئی از آن محله می‌بیند و به آن احساس تعلق دارد. اعتماد او به خوب بودن ذاتی افراد محله سبب می‌شود در کنار آنان احساس راحتی کند، با آنان همدلی نماید و در فرایندها و رویدادهایی که سبب رشد محله می‌شود مشارکت کند. این مشارکت تضمین‌کننده سلامت اجتماعی در جامعه است.

عنوان برنامه	محله؛ بستری برای ارتقای سلامت اجتماعی
منطق برنامه	<p>محله مکان مناسبی برای ارتقای سلامت ساکنان آن است. برخی از دانش‌آموزانی که به مدرسه می‌آیند در محله‌ای زندگی می‌کنند که سطح سلامت اجتماعی در آن نیاز به بهبود دارد. احساس تعلق به محله، مشارکت مؤثر در مناسبت‌های اجتماعی و تعامل اثربخش میان افراد محله رفتارهایی هستند که در افراد برخوردار از سلامت اجتماعی به وضوح به چشم می‌خورد. پس باید تلاش کرد با برقراری پیوند میان محله و مدرسه برای بهره‌گیری از منابع مختلف موجود در آنها چنین رفتارهایی در دانش‌آموزان نهادینه شود و در نهایت سلامت اجتماعی آنان ارتقا یابد. انجام پروژه‌های مشترک در بستر محله راهی برای تحقق این هدف است.</p>

۱- این برنامه توسط دپارتمان سلامت طراحی شده است. این دپارتمان ارتقای سلامت جسمانی، روانی و اجتماعی دانش‌آموزان را مورد توجه قرار داده است. در اینجا به عنوان نمونه فصل اول کتاب مطالعات اجتماعی پایه چهارم با عنوان «محله ما» با بعد سلامت اجتماعی پیوند خورده است.

عنوان برنامه	محل: بستری برای ارتقای سلامت اجتماعی
هدف برنامه	در پایان این واحد یادگیری دانش آموزان می‌توانند در تعامل با منابع و امکانات محله، مسائل و فرصت‌های رشد دهنده و تهدیدکننده سلامت اجتماعی را شناسایی کنند و روش‌هایی که منجر به ارتقای سطح سلامت اجتماعی محله می‌شود را پیشنهاد، اجرا و ارزشیابی کنند.
محتوای برنامه یا شرح فعالیت‌ها	مفهوم: شاخص‌های محله سالم (از نظر بعد اجتماعی)، ویژگی‌های تعامل سالم با منابع و امکانات بالقوه و بالفعل محله
موضوعات پشتیبان در برنامه درسی تجویزی	مطالعات اجتماعی، هدیه‌های آسمان، نگارش فارسی، علوم
حجم زمانی و چگونگی زمان‌بندی اجرا	این برنامه می‌تواند در دو جلسه چهار ساعته در سطح مدرسه اجرا می‌شود.
گروه مخاطبان و نحوه انتخاب و اندازه گروه	دانش آموزان پایه چهارم دبستان
فرصت‌های یادگیری	پروژه میدانی، بحث در گروه‌های کوچک، داستان نویسی، مصاحبه با مسئولان محلی
شرایط اجرا، فضا و مواد، منابع، امکانات، ابزارها و زمینه فعالیت‌ها و شرایط و امکانات مورد نیاز	<ul style="list-style-type: none"> ■ مطالعه در میدان (همسایگان و دیگر افراد محله)، ■ مشاهده و نقد فیلم ■ حضور در شورایی محله ■ خواندن و نقد کتاب داستان
مجری و ارائه‌کننده برنامه	گروهی متشکل از معلم، متخصص سلامت، نماینده‌ای از شورایی محله، نماینده انجمن اولیا و مربیان و برنامه‌ریز درسی.
عملکرد مورد انتظار پس از اجرای برنامه و نحوه ارزشیابی	ارزیابی عملکرد دانش آموزان در سطح مدرسه نشان می‌دهد بروز رفتارهای مرتبط با سلامت اجتماعی (مشارکت اجتماعی، همدلی و غیره) دانش آموزان در محله افزایش پیدا کرده است.

۴- مغز یادگیرنده

بیان مسئله

یادگیری مغز و طراحی برنامه‌های آموزشی منطبق با نحوه یادگیری مغز دانش آموزان همواره یکی از دغدغه‌های مهم و اساسی بسیاری از عصب‌شناسان و تربیت‌شناسان بزرگ بوده است. در واقع می‌توان گفت که در هر عصری بسته به سطح دانش بشری از کارکرد مغز و چگونگی یادگیری آن، تفکر و سیاست تربیتی نیز تحت تأثیر قرار گرفته و برنامه‌های مدارس نیز به تبع آن دستخوش تغییرات و تحولاتی شده است. به هر حال، با ورود به دهه نود میلادی، به واسطه ظهور فناوری‌های نوین تصویربرداری و رشد خارق‌العاده فهم مغز، سطح این تأثیرپذیری برنامه‌های درسی از علوم اعصاب نیز شدت بیشتری پیدا کرد و مبانی عصب‌شناختی به‌طور آشکار مجوز ورود به برنامه‌های مدارس را کسب کرد. گسترش دانش بشری درباره ماهیت و چگونگی یادگیری و رشد مغز در سال‌های اخیر بسیاری از پژوهشگران حوزه برنامه درسی را بیش از پیش ترغیب نموده است که هرچه بیشتر و مؤثرتر از این دانش ارزشمند برای بهبود یادگیری و آموزش بهره‌گیرند. این گسترش دانش درباره یادگیری مغز برخی صاحب‌نظران همچون اسمیلسکتین (۲۰۰۲) را ترغیب کرده است تا به‌درستی ادعا کنند که «فقدان دانش یک متخصص تربیتی درباره مغز همانند فقدان دانش یک متخصص قلب است که درباره سیاهرگ، سرخرگ و وضعیت شیمیایی خون مطالعه می‌کند، اما هرگز یاد نمی‌گیرد که قلب چگونه کار می‌کند».

در حال حاضر در سطح دنیا برنامه‌های آموزشی مشخصی برای آموزش نحوه یادگیری به مغز دانش‌آموزان دوره‌های ابتدایی و متوسطه اجرا می‌شود تا به آنان کمک کنند که به شکلی اثربخش یاد بگیرند. توصیف و تبیین نحوه یادگیری مغز، یادگیرندگان را توانمند و متقاعد می‌سازد که می‌توانند با استفاده از راهبردهای سازگار با مغز به طور شگفت‌انگیزی عملکرد تحصیلی خود را ارتقا بخشند. با یادگیری درباره رشد مغز و عوامل مؤثر بر رفتار مغز و ذهن، یادگیرندگان یاد می‌گیرند که می‌توانند مغزهایی خلاق، شاد، باهوش، فعال و پویا داشته باشند. اگرچه این برنامه به عنوان تجربه یادگیری ارزشمندی برای دانش‌آموزان پیشنهاد می‌شود، اما به طور ضمنی معلمان را هم در تدریس خود توانمند می‌کند. واقعیت این است که مدارسی که معلمان و دانش‌آموزان خود را به دانش یادگیری و رشد مغز تجهیز نمی‌کنند با چالش اساسی دیگری هم مواجه می‌شوند و آن این است که اطلاعات نامعتبر و شبه علمی به بدنه مدرسه و ساختار ذهنی معلمان و دانش‌آموزان نفوذ می‌کند. به همین خاطر، در حال حاضر شاهد ظهور و اشاعه گسترده برخی ادعاهای سوء تفسیر شده از یافته‌های علمی هستیم که به آنها «افسانه‌های عصبی» اطلاق می‌شود و متأسفانه هزینه‌های زیادی از دانش‌آموزان برای دریافت این اطلاعات نامعتبر دریافت می‌شود. برخی از رایج‌ترین این افسانه‌ها عبارت‌اند از: افزایش قابلیت هوش و یادگیری به واسطه فراهم کردن یک محیط پر بار در دوران کودکی؛ دوره‌های حیاتی رشد مغز؛ استفاده ۱۰ یا ۲۰ درصد از مغز؛ و افتراق برنامه‌های درسی بر حسب یادگیرندگان دارای نیم کره راست یا نیم کره چپ مسلط.

بنابراین مدارس امروزی نیازمند بهره‌گیری از این دانش نوین در جهت ارتقای فعالیت‌های آموزشی و مدیریتی خود هستند و این امر مستلزم آموزش حرفه‌ای دانش‌آموزان و معلمان در مدارس می‌باشد. به طور خاص، مغز یادگیرنده مجموعه برنامه‌هایی را شامل می‌شود که تمرکز آنها بر آموزش نحوه یادگیری مغز به دانش‌آموزان است. دانش‌آموزانی که به دانش درباره نحوه یادگیری مغز خود تجهیز می‌شوند فرصت فوق‌العاده‌ای پیدا می‌کنند تا دست کم بدانند چگونه با مغز خود رفتار کنند که بهتر یاد بگیرند. همچنین، معلمان ارائه‌دهنده این دانش به دانش‌آموزان نیز به صورت تلویحی در اقدامی درگیر می‌شوند که عملکرد تدریس و سنجش آنان را سازگار با یادگیری مغز دانش‌آموزان می‌سازد.

مغز یادگیرنده	الف) عنوان برنامه
<p>برنامه «مغز یادگیرنده» (مغزی که یاد می‌گیرد) در جستجوی آموزش راهبردها و شیوه‌های یادگیری مغز به دانش‌آموزان سنین مختلف با نیازهای مختلف است. در این چارچوب، یادگیری فرایندی است که در مغز یادگیرندگان اتفاق می‌افتد. در واقع، یادگیری فرایند تغییرات نسبتاً پایدار در پیوندگاه‌های سیناپسی و شبکه‌های عصبی در نتیجه تجربه است که به نوبه خود به تغییراتی در رفتار و فرایندهای ذهنی منجر می‌شود. بر مبنای این تعریف، تجربه می‌تواند ساختار فیزیکی مغز و به تبع آن سازماندهی کارکردی آن را تغییر دهد. به این قابلیت تطابق مداوم مغز با شرایط در حال تغییر اصطلاحاً «انعطاف‌پذیری عصبی» اطلاق می‌شود. درک این مفهوم دانش‌آموزان را متقاعد می‌سازد که تصور آنها درباره ثابت بودن و ذاتی بودن هوش نادرست است و با تجربه فرصت‌های یادگیری مشخص می‌توانند مغز و ذهن خود را تغییر دهند تا به شکل مؤثری رفتار کند و یاد بگیرد. همچنین، شواهد عصب‌شناختی زیادی در حمایت از این ایده وجود دارد که بین فرایندهای هیجانی و شناختی ارتباطی تنگاتنگ وجود دارد. هیجانات موجب ترشح موادی شیمیایی در مغز می‌شوند که به لحاظ فیزیولوژیکی ارتباطات بین نورون‌ها، و متعاقباً به لحاظ کارکردی، توانایی توجه، تفکر، یادگیری، و یادآوری را تحت تأثیر قرار می‌دهند. در واقع، هیجانات و شناخت «دو روی یک سکه» هستند که با یکدیگر پیوند تنگاتنگ دارند، و هیچ‌گونه یادگیری، تصمیم‌گیری، و تفکر بدون حضور هیجانات رخ نمی‌دهد. بنابراین، دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که ابعاد و مؤلفه‌های هیجانی نیز همچون جنبه‌های شناختی بر فرایندهای یادگیری، تفکر و تصمیم‌گیری تأثیر دارند. موارد اشاره شده تنها نمونه‌های محدودی از بیش‌های برخاسته از دانش گسترده‌ای با عنوان «عصب - تربیت‌شناسی»</p>	<p>ب) منطبق برنامه</p>

<p>است. برنامه حاضر با عنوان «مغز یادگیرنده» با اتکای به یافته‌های این علم جدید جذاب و پویا در صدد معرفی پایه‌های یادگیری و رشد در سطح زیستی - عصبی به دانش‌آموزان است. به‌کارگیری روش‌های گفت و شنودی - مسئله محور، پروژه محور به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا کارکرد مغز خود و رفتار آن را بشناسند و در راستای بهبود یادگیری و عملکرد تحصیلی خود تلاش کنند.</p>	
<p>توانمندی تحلیل ماهیت و نحوه یادگیری و رشد مغز را برای دستیابی به دانش و باور نحوه رویارویی با مسائل زندگی واقعی و اتخاذ راهبردهای تأثیرگذار برای تقویت ظرفیت‌های شناختی</p>	<p>پ) هدف برنامه</p>
<p>ساختمان کارکردی سیستم عصبی و ویژگی‌های آن نحوه یادگیری مغز و فرایند رشد مغز نقش عناصر فیزیولوژیک (تغذیه، خواب و ورزش) در یادگیری مغز نقش تعامل اجتماعی و شناخت اجتماعی در یادگیری و رشد مغز جایگاه هیجانات در یادگیری، تفکر و تصمیم‌گیری مغز مبنای عصبی یادگیری زبان، ریاضیات، خواندن و نوشتن و هنرها مکانیسم‌های عصبی بروز اختلالات یادگیری و رشدی (اختلالات خواندن، اختلالات نوشتن، اختلالات حساب، اختلالات هیجانی - اجتماعی، اختلالات خلقی) و تجربه‌های یادگیری مناسب برای بهبود و توانبخشی</p>	<p>ت) محتوای برنامه یا شرح فعالیت‌ها</p>
<p>کل موضوعات درسی و به‌طور مشخص علوم تجربی و بهداشت و محیط زیست</p>	<p>ث) موضوعات پشتیبان در برنامه درسی تجویزی</p>
<p>۵۰ ساعت در طول سال تحصیلی، ۲ ساعت معرفی برنامه و کارگاه‌های ۲ تا ۴ ساعت هفتگی برای انجام فعالیت‌های یادگیری پیشنهادی</p>	<p>ج) حجم زمانی و چگونگی زمان‌بندی اجرا</p>
<p>دانش‌آموزان کلیه پایه‌ها برحسب ظرفیت‌های شناختی می‌توانند در معرض این برنامه‌قرار بگیرند. انتخاب اعضای گروه بر مبنای پایه و مقطع تحصیلی است.</p>	<p>چ) گروه مخاطبان و نحوه انتخاب اعضای گروه</p>
<p>روش‌های گفت و شنودی - مسئله محور و پروژه محور - بازدید از مراکز پژوهشی - مواد چندرسانه‌ای</p>	<p>ح) فرصت‌های یادگیری</p>
<p>این برنامه با مشارکت ترکیبی از مسئولیت‌ها از جمله مدیر مدرسه، معاونین، معلمین مرتبط با برنامه، نماینده والدین و نظرسنجی از دانش‌آموزان تدوین خواهد شد. همچنین، اجرای بهینه و کارآمد برنامه مغز و آموزش نیازمند بهره‌گیری از ابزارها و لوازمی است که می‌تواند با پیشنهاد به مدرسه فراهم شوند. بخشی از لوازم مورد نیاز به توانمندسازی معلمان مرتبط می‌شود. این منابع شامل کتاب، رسانه‌های الکترونیکی، مقاله و نرم‌افزارهای طراحی شده موجود می‌باشد. همچنین برای والدین و دانش‌آموزان نیز مجموعه‌ای کتابچه، بازی آموزشی و نرم‌افزار آموزشی نیاز خواهد شد. بازدید دانش‌آموزان از مراکز علمی پژوهش مغز مانند پژوهشکده علوم شناختی و مغز نیز نیازمند شرایط مناسب برای حضور در این مراکز می‌باشد.</p>	<p>خ) شرایط اجرا، فضا و مواد، منابع، امکانات و ابزارهای مورد نیاز</p>
<p>مجری اصلی برنامه آموزش به دانش‌آموزان، در کلیه دوره‌ها معلمان مدارس خواهند بود. در دوره متوسطه به‌طور خاص ترجیحاً معلم علوم تجربی، زیست‌شناسی اجرای برنامه را بر عهده خواهد گرفت. طراحان برنامه، تیم تخصصی ذهن، مغز و تربیت هستند که همواره پیش از آموزش، در حین آموزش و در پایان آن همراه معلم و هدایت‌کننده فعالیت‌ها خواهد بود. همچنین توانمندسازی معلم برای آموزش به سایر معلمان و والدین دانش‌آموزان هم در دستور کار قرار می‌گیرد.</p>	<p>د) مجری و ارائه‌کننده برنامه</p>
<p>انتظار می‌رود که هم دانش‌آموز، هم معلم و هم برنامه درسی ارائه شده به شیوه‌های زیر تغییر کنند: ۱- دانش‌آموز بتواند در یک آزمون گسترده پاسخ، نحوه یادگیری مغز و رشد آن و همین‌طور عوامل مؤثر بر یادگیری مغز را توصیف و ترسیم کند. همچنین در یک پروژه گروهی مشترک با تقسیم مسئولیت فردی، پروژه‌های پژوهشی درباره مغز خود طراحی، اجرا و ارائه دهد و نشان دهد که چگونه می‌تواند از دانش اکتساب شده برای تقویت ظرفیت‌های شناختی خود بهره بگیرد. علاوه بر اینها، در سطح مدرسه نیز جشنواره‌های با عنوان «مغز یادگیرنده» برای ترغیب دانش‌آموزان به یادگیری و درک بهتر زیست‌شناسی و علوم اعصاب برگزار خواهد شد و همه دانش‌آموزان علاقه‌مند می‌توانند مشارکت کنند. ۲- دانش‌آموز گزارشی از عملکرد خود با تأکید بر شناسایی نقاط قوت و ضعف فرایند یاددهی - یادگیری به هدف ارائه راهکار برای اصلاح و بهبود عملکرد خود ارائه دهد. ۳- معلم با دریافت بازخورد از دانش‌آموزان و سایر اطلاعات ثبت شده از طریق مشاهده در فرایند آموزش برای اصلاح و بازنگری آن اقدام کند.</p>	<p>ذ) عملکرد مورد انتظار پس از اجرای برنامه و نحوه ارزشیابی برنامه</p>

۵- خلاقیت و کار آفرینی برای کودکان

بیان مسئله

شرایط کنونی جامعه به گونه‌ای است که گویی اغلب اشخاص برای کارایی نظر به نهادهای دولتی دارند. این نظر که عرصه فعالیت آنان را محدود ساخته، دارای بنیادهایی است که مدرسه ابتدایی در شکل‌گیری آنها به دو شکل مؤثر بوده است: شکل اول ترویج کار محدود به نهادهای دولتی و شکل دوم تمرکز نکردن بر زمینه‌های کار آفرینی از دوره کودکی. این واقعیت‌ها سبب شده است تا بذری کار آفرینی در دل و جان شاگردان نرود.

پژوهش‌های متعددی نشان می‌دهد که کار آفرینی از جمله موضوعاتی است که زمان آموزش آن از دوره ابتدایی است. عمل برخی از مدارس هم توفیق چنین ایده‌ای را نشان می‌دهد. با آنکه طی دو دهه گذشته برخی فعالیت‌های کار آفرینی در برخی مدارس ابتدایی به انجام رسیده، اما از گستردگی کافی برخوردار نبوده است.

الف) عنوان برنامه	خلاقیت و کار آفرینی برای کودکان
ب) منطبق برنامه	<p>خلاقیت به‌عنوان جوهره کار آفرینی، موهبتی الهی و همگانی است که ظهور آن مستلزم پرورش آن است. لذا مدرسه به‌عنوان عامل مؤثر و کلیدی در رشد توانایی‌های خلاق و کار آفرینانه کودکان و نوجوانان به‌شمار می‌رود. منظور از آموزش کار آفرینی برای کودکان صرفاً ایجاد کسب و کار نیست بلکه هدف پرورش ویژگی‌ها و نگرش‌های خلاق و کار آفرینانه در آنان است. نتایج تحقیقات مختلف نشان داده است که آموزش خلاقیت و کار آفرینی عمدتاً باعث ارتقای باورها، ارزش‌ها و نگرش‌های مثبت (سانچز، ۲۰۱۰ و هلمگرین و همکاران، ۲۰۰۴)، افزایش کیفیت اجتماعی کودکان (لاگن، ۲۰۱۳)، شکل‌گیری اعتماد به نفس، خود کنترلی، اداره زندگی خود، رهبر بودن، مسئولیت‌پذیری، انگیزش، مهارت‌های ارتباطی و حل مسئله می‌گردد و آنچه را که لازمه پیشرفت و موفقیت زندگی کودکان است، برای آنها فراهم می‌آورد. اهمیت این موضوع توسط محققان (راپوسو و دوپاکو، ۲۰۱۱) اثبات شده است که برنامه‌های آموزش خلاقیت و کار آفرینی زمانی تأثیرات پایدار و ملموس بر افزایش نگرش و توانمندی‌های کار آفرینانه افراد می‌گذارد که این آموزش‌ها از دوران اولیه مدرسه به آنان ارائه شود. برنامه پیش‌رو با به‌کارگیری رویکردی خلاق، فعال و پویا، در خصوص نحوه تدریس و اداره کلاس اقدام به غنی‌سازی برنامه درسی در راستای شکل‌گیری و پرورش ویژگی‌ها و اندیشه‌های خلاق، نوآور و کار آفرینانه در دانش‌آموزان نموده تا آنها را به‌طور مؤثری برای زندگی کنونی و آینده مهیا سازد.</p>
پ) هدف برنامه	<p>در برنامه خلاقیت و کار آفرینی برای کودکان، انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند:</p> <ul style="list-style-type: none"> - نگرش مثبت و عمیق نسبت به ارزش خلاقیت و کار آفرینی کسب کنند. - با توسعه جنبه سیال ذهن خود، بتوانند راه‌حل‌های متعدد به یک سؤال یا مسئله در کلاس درس یا مدرسه ارائه دهند. - با توسعه جنبه منعطف ذهن خود، راه‌حل‌های متنوع و گوناگونی در برخورد با مسائل زندگی یا درسی ارائه نمایند. - در برخورد با مسائل مختلف، راه‌حل‌های مبتکرانه و تازه ارائه نمایند. - در موقعیت‌های دشوار و پیچیده، جزئیات یک موضوع را جهت فائق آمدن بر آن، مدنظر قرار دهند. - با استفاده از روش‌های خلاقانه و نوآورانه، به حل مسائل زندگی خود اقدام نمایند. - شایستگی‌ها و توانمندی‌های خلاق و کار آفرینانه خود را در قالب انجام پروژه‌های فردی یا گروهی عملیاتی نموده و دستاورد آن را به نحو مقتضی عرضه کنند.

خلاقیت و کارآفرینی برای کودکان	الف) عنوان برنامه
<p>مفاهیم شامل (انعطاف ذهنی، سیالی ذهنی، نوآوری و ابتکار، بسط و گسترش ذهنی) مهارت‌های ایده‌پردازی و کشف فرصت‌ها، جمع‌آوری اطلاعات مختلف، فرایند طراحی سؤال یا مسئله، تولید ایده‌ها و محصول جدید، کار گروهی و مشارکت مؤثر، کنجکاوی فکری مداوم، جست‌وجو و کاوشگری</p>	<p>ت) محتوای برنامه یا شرح فعالیت‌ها</p>
<p>کلیه موضوعات درسی از قبیل ریاضیات، علوم، مطالعات اجتماعی، فارسی، هنر، تربیت بدنی و غیره می‌توانند به‌عنوان پشتیبان در برنامه خلاقیت و کارآفرینی به کودکان مورد استفاده قرار گیرند.</p>	<p>ث) موضوعات پشتیبان در برنامه درسی تجویزی</p>
<p>این برنامه با دو رویکرد قابل اجرا است؛ اول: رویکرد غنی‌سازی تلفیقی: در این رویکرد با تمرکز بر تلفیق محتوای موجود کتاب‌های درسی با روش‌های تدریس خلاق و کارآفرینانه، در هر پایه بین ۶ تا ۸ ساعت زمان در یک ماه مورد نیاز است. دوم: رویکرد غنی‌سازی تفکیکی یا محدود: که این رویکرد در قالب فعالیت‌ها و پروژه‌های خلاق و کارآفرینانه به‌صورت ۲ ساعت در ۴ هفته متوالی مورد نیاز است.</p>	<p>ج) حجم زمانی و چگونگی زمان‌بندی اجرا</p>
<p>برنامه می‌تواند برای کلیه دانش‌آموزان پایه‌های اول تا ششم ابتدایی یا پایه‌های اول تا سوم متوسطه به‌صورت تفکیک شده اجرا گردد.</p>	<p>چ) گروه مخاطبان و نحوه انتخاب اندازه گروه</p>
<p>فرصت‌های یادگیری مبتنی بر انجام پروژه‌های فردی و گروهی فرصت‌های یادگیری مبتنی بر حل مسئله به شیوه خلاقانه فرصت‌های یادگیری مبتنی بر انواع بازی‌های خلاق فرصت‌های یادگیری مبتنی بر روش‌های هنری خلاق</p>	<p>ح) فرصت‌های یادگیری</p>
<p>آماده‌سازی فضا و ملزومات لازم برای انجام فعالیت‌های خلاق از قبیل نقاشی، کاردستی، نمایش، حل معما و... ترتیب دادن مکان‌هایی برای به اشتراک گذاشتن ایده‌ها و خلاقیت‌های دانش‌آموزان همانگی با والدین در زمینه چگونگی فراهم‌سازی شرایط خلاق در خانواده تنوع دادن به وسایل و امکانات موجود در کلاس از لحاظ رنگ و شکل جهت فعال نگه داشتن حواس کودکان فراهم کردن شرایط جهت استفاده از محیط‌های باز و طبیعی جهت ارائه محرک‌های نو غیرقابل پیش‌بینی فراهم نمودن فضا و ملزومات ایمن و بهداشتی برای انجام فعالیت‌های خلاقانه گردآوری وسایل ارزان و بی‌استفاده از قبیل جعبه‌های مقوایی، پلاستیکی، اشیای کهنه و مستعمل برای ساخت چیزهای جالب، خلاق و کاربردی توسط دانش‌آموزان.</p>	<p>خ) شرایط اجرا، فضا و مواد، منابع، امکانات، ابزارها و زمینه فعالیت‌ها و شرایط و امکانات مورد نیاز و...</p>
<p>گروهی از افراد مشتمل بر معلمان خلاق و مربیان کارآفرینی، مدیران مدارس، والدین با مشاغل و تجربیات خلاق و کارآفرینانه مختلف، کارآفرینان برتر، مشاوران و مربیان تربیتی، افراد موفق و مطرح در حوزه‌های مختلف</p>	<p>د) مجری و ارائه‌کننده برنامه</p>
<p>ارزیابی تفکر خلاق دانش‌آموزان در جنبه‌های سیالی، انعطاف‌پذیری، اصالت و تازگی و بسط از طریق آزمون‌های خلاقیت‌سنج معتبر. بررسی علاقه‌مندی و نگرش مثبت دانش‌آموزان نسبت به خلاقیت و کارآفرینی، از طریق میزان استقبال و مشارکت آنها در انجام فعالیت‌ها و پروژه‌های خلاق و کارآفرینانه در سطح کلاس یا مدرسه.</p>	<p>ذ) عملکرد مورد انتظار پس از اجرای برنامه و نحوه ارزشیابی</p>

۶- پرورش مهارت‌های پرسشگری

بیان مسئله

دوره تحصیلی ابتدایی، نقطه آغاز حرکتی طولانی و مهم از تربیت رسمی کودکان است. می‌توان گفت بخش عمده‌ای از موفقیت‌ها و شکست‌های دانش‌آموزان در مراحل بعدی نتیجه تربیتی است که در این مرحله برای آنها فراهم می‌شود. بسیاری از ویژگی‌های ذهنی و عادت‌ها در کودکی شکل می‌گیرند. چنانچه در این مرحله از تربیت، دانش‌آموزان بتوانند از مهارت‌ها و قابلیت‌های اساسی برخوردار شوند، خواهند توانست گام‌های بلندی در ادامه مسیر زندگی خود بردارند. توجه ویژه نظام‌های تربیتی به این مرحله و تجهیز دانش‌آموزان به مهارت‌هایی که آنها را برای ادامه زندگی و زیست موفقیت‌آمیز در دنیای آینده آماده می‌سازد، بسیار حیاتی است.

پرسش کردن یکی از ویژگی‌های مهم کودکان است. آنها با پرسیدن‌های خود به دنبال فهمیدن و گشودن جهان پیرامون خود هستند و اگر به درستی تربیت شوند، یاد می‌گیرند پرسش‌های بزرگ‌تری بپرسند. اگر کودکان ما فرصت آموختن پرسشگری را در کودکی از دست بدهند در بزرگسالی افرادی رام و خالی از پرسش خواهند بود. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که کودکان بین سنین ۲ تا ۵ سالگی نزدیک به ۴۰۰۰ پرسش می‌پرسند. تعداد پرسش‌های کودکان در ۴ سالگی با ۳۰۰ پرسش در روز به اوج خود می‌رسد. پرسش‌های کودکی، ابتدا با شتابی حیرت‌انگیز اوج می‌گیرد، اما این شوق پرسیدن و جست‌وجوگری با افزایش سن به تدریج رنگ می‌بازد. شورای آموزشی مدرسه در نظر دارد پروژه «پرورش مهارت‌های پرسشگری» را با هدف تربیت کودکانی پرسشگر، کنجکاو، جست‌وجوگر، نوآور و دارای استقلال فکری در سطح مدرسه اجرا کند.

پرورش مهارت‌های پرسشگری	الف) عنوان برنامه
<p>نیازهای تربیتی دنیای امروز فراتر از انباشت اطلاعات و داده‌هاست. آنچه در دنیای امروز نیاز است، بار آوردن انسان‌های پرسشگر، خود راهبر و خلاق است تا با تعامل پرسشگرانه و خلاقانه با دنیای پیرامون خود به یادگیری و تولید دانش اقدام کنند.</p> <p>پرسشگری با مهارت‌های دیگری مانند پژوهش، حل مسئله، تفکر انتقادی، فراشناخت و خلاقیت ارتباط نزدیک دارد. در واقع پرسشگری به‌عنوان وجه مشترک این مهارت‌ها، عنصر و ویژگی محوری آنها محسوب می‌شود.</p> <p>توسعه هر کدام از این مهارت‌ها به پرورش مناسب مهارت پرسشگری بستگی دارد. ممکن نیست فردی پژوهشگر خوبی باشد، به خوبی از عهده حل مسائل برآید، در حالی که پرسشگر ضعیفی است. دانش‌آموزان ما به سختی از مهارت تفکر انتقادی برخوردار خواهند شد در حالی که فاقد مهارت پرسشگری هستند.</p> <p>پرسشگری در واقع اساس و سنگ بستر بسیاری از این مهارت‌ها را تشکیل می‌دهد و بدون ایجاد یک منش پرسشگری، پرورش سایر مهارت‌های تفکر دشوار خواهد بود.</p> <p>پرسشگری جنبه‌ای ضروری برای یادگیری عمیق، تحلیل، خلاقیت، نوآوری و حل مسئله و تفکر انتقادی است.</p>	<p>ب) منطق برنامه</p>
<p>دانش‌آموزان باید بتوانند:</p> <p>با کسب مهارت‌های پرسشگری، پرسش‌های خود را برای درک عمیق‌تر موضوعات و تحلیل موقعیت‌های پیچیده تولید کرده و به کار گیرند.</p> <p>هدف اصلی این برنامه، تربیت کودکانی پرسشگر، کنجکاو، جست‌وجوگر، نوآور و دارای استقلال فکری است.</p>	<p>پ) هدف برنامه</p>
<p>مفاهیم: انواع پرسش‌ها (پرسش‌های باز، پرسش‌های بسته، ...)</p> <p>مهارت‌ها: طرح و تولید پرسش‌های مناسب درباره موضوع مورد نظر/بازبینی و اصلاح پرسش‌ها/ اولویت‌بندی پرسش‌ها</p>	<p>ت) محتوای برنامه یا شرح فعالیت‌ها</p>
<p>این پروژه در چارچوب برنامه‌های تجویزی، در ادامه برنامه‌های تجویزی و برنامه ویژه مدارس قابل اجرا می‌باشد.</p>	<p>ث) موضوعات پشتیبان در برنامه درسی تجویزی</p>
<p>به زمان ویژه‌ای نیاز نمی‌باشد و در تلفیق با برنامه‌های تجویزی یا در زمان برنامه ویژه مدارس قابل انجام می‌باشد.</p>	<p>ج) حجم زمانی و چگونگی زمان بندی اجرا</p>
<p>دانش‌آموزان ابتدایی (ترجیحاً پایه‌های سوم، چهارم، پنجم و ششم)</p>	<p>چ) گروه مخاطبان و نحوه انتخاب، اندازه گروه</p>
<p>طراحی نقطه کانونی برای پرسش و در اختیار گذاشتن دانش و اطلاعات لازم درباره موضوع برای ایجاد درک مشترک</p> <p>پیش‌بینی فعالیت‌های یادگیری گروهی (در گروه‌های کوچک ۴ و ۵ نفره)</p> <p>اجرای مراحل تدوین پرسش با استفاده از «تکنیک تدوین پرسش»</p> <p>ایجاد موقعیت لازم برای بحث و گفت‌وگو درباره پرسش‌های تدوین شده در گروه‌ها و نحوه کاربرد آنها</p> <p>ترغیب دانش‌آموزان به تأمل درباره فرایند تدوین پرسش با استفاده از تمرین‌های فراشناختی</p>	<p>ح) فرصت‌های یادگیری</p>
<p>برای اجرای موفقیت‌آمیز این پروژه لازم است تغییراتی در مؤلفه‌های برنامه درسی، تدریس، الگوهای ارتباطی و ارزیابی انجام شود.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ تغییر شرایط فیزیکی کلاس (در صورت امکان) ■ کاغذ در اندازه‌های بزرگ (ترجیحاً A1) ■ ماژیک و خودکار در رنگ‌های مختلف ■ دستورالعمل تدوین پرسش‌ها 	<p>خ) شرایط اجرا، فضا و مواد، منابع، امکانات، ابزارها و زمینه فعالیت‌ها و شرایط و امکانات مورد نیاز و...</p>
<p>معلمان (در صورت نیاز با همکاری و مشورت ایده‌پرداز)</p>	<p>د) مجری و ارائه‌کننده برنامه</p>
<p>ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان براساس مهارت‌هایشان در خلق و طرح پرسش و به‌کارگیری آنها برای درک و تحلیل موضوعات و موقعیت‌ها.</p>	<p>ذ) عملکرد مورد انتظار پس از اجرای برنامه و نحوه ارزشیابی</p>

۷۱۱۱۱- آموزش نیکوکاری

بیان مسئله

یک جامعه متشکل از افراد مختلف است که همه این افراد در تمام وجوه حیات خود مشابه نیستند و به همین دلیل یک نوع نیاز متقابل بین اعضای جامعه به وجود می‌آید که گاهی اوقات رفع این نیازها از طریق داد و ستد انجام می‌گیرد و گاهی فقط از طریق دادن و نستاندن. این دو جریان از قدیم‌الایام تا اکنون در حیات بشر وجود داشته و جزو جریانات و فرایندهای انسجام‌بخش جامعه بوده است. به نوع دوم این جریان انسجام‌بخش که فرد چیزی را می‌دهد و در مقابل آن چیزی را دریافت نمی‌کند «نیکوکاری» گفته می‌شود. نیکوکاری یک منشور چندبعدی است که ابعاد مادی، معنوی، فردی، خانوادگی، اجتماعی، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی را در بر می‌گیرد. آثار پرداختن به اعمال نیکوکارانه در تمام ابعاد جهان هستی و حیات بشری قابل مشاهده و محرز است. یک فرد به‌عنوان شخص نیکوکار در نقطه مرکزی این مفهوم قرار دارد چراکه عمل نیکوکاری توسط او انجام می‌گیرد و دلایل متعددی می‌تواند بستر ساز گرایش فرد به این امر باشد که یکی از این عوامل تأثیرگذار، آموزش‌های انجام گرفته شده در مدرسه می‌باشد. در واقع؛ مدرسه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای جامعه، نقش عظیمی در تربیت صحیح دانش‌آموزان در تمامی ابعاد را دارد و زندگی امروزین نیز به شدت وابسته به آموزش‌های نظام‌دار مدرسه‌ای است، به‌خصوص مدارس ابتدایی که سنگ بنای همه آموزش‌ها محسوب می‌شود و تمام آنها را در لابه‌لای دروس گوناگون و در قالب برنامه درسی پنهان و آشکار و فوق برنامه ارائه می‌دهد. بنابراین می‌توان گفت، یکی از رسالت‌های مهم مدرسه به‌عنوان نهاد تدبیر شده برای کسب آمادگی اجتماعی، تدارک شرایط برای تجربه کردن ایثار و کسب لذت نیکوکاری است که در سایه این آموزش و ایجاد انگیزه و گرایش در دانش‌آموزان نسبت به انجام آن در زندگی خود، اثرات مثبت و پایداری در رشد اخلاقی و شخصیتی فرد و سلامت روانی آنها ایجاد می‌شود که در پی آن سلامت و انسجام اجتماعی نیز تحت تأثیر قرار می‌گیرد. لذا این نوع آموزش به نوبه خود نیازمند اقتضانات و الزامات آموزشی بهینه و متناسب با شرایط کنونی جامعه می‌باشد که می‌تواند توسط مدرسه تدارک دیده شود.

طرح نیکوکاران	الف) عنوان برنامه
<p>شعار مهم «بنی آدم اعضای یکدیگر است» بر سر در سازمان ملل متحد بیانگر این نیاز است که جامعه جهانی بیش از هر زمان دیگری باید وحدت و انسجام اجتماعی را در دستور کار خود قرار دهد. در عصر حاضر به دلیل سبک زندگی مدرن روز به روز بیشتر شاهد فردگرایی افراطی در جامعه هستیم. آثار و تبعات منفی این فردگرایی به میزانی زیاد بوده که تبدیل به معضل و مشکلات جدی در تمام زمینه‌ها شده است. لذا ضرورت توجه و بالندگی به ارزش‌های اخلاقی و انسانی چون نیکوکاری و نوع‌دوستی بیش از هر زمان دیگر احساس می‌شود. در فرهنگ‌نامه دهخدا نیکوکاری یعنی لطف، کرم، احسان، بر، خوبی، مهربان، خیر، کار خیر کردن و دستگیری. بنابراین، مفهوم نیکوکاری فقط اشاره به کمک‌های مالی ندارد، بلکه ابعاد و مفاهیم گسترده‌تر و عمیق‌تری را شامل می‌شود که به دلیل همین گستردگی مفهومی، آموزش‌های خاص و ویژه خود را طلب می‌کند که با این دیدگاه می‌توان گفت نیکوکاری یعنی دگرخواهی به‌جای نفع شخصی و کمک کردن به تمام ارکان جهان هستی و مخلوقات الهی در هر نقطه از این کره‌خاکی با هر نسبتی از ما و جنسیت و نژاد و فرهنگ و ملیتی به طرق مختلف از جمله همدلی، فداکاری، ایثار، احسان، انفاق، مسئولیت‌پذیری در قبال هم‌نوع و... می‌باشد. شیوه مورد تأکید در آموزش نیکوکاری استفاده از پروژه‌های آزاد با مضامین مرتبط به مسایلی که مدرسه با آن روبه‌روست و یا تلفیق آن با سایر موضوعات درسی است. در اجرای این پروژه‌ها، دانش‌آموزان ضمن دستیابی به سلامت روانی و تعالی فردی و مهارت‌های اجتماعی، تجربه کار با دیگران را برای درک عبارت «بنی آدم اعضای یکدیگر است ...» کسب می‌کنند.</p>	<p>ب) منطق برنامه</p>

<p>پ) هدف برنامه</p>	<p>دانش آموز باید بتواند: با درک مفهوم نیکوکاری و آثار فردی و اجتماعی آن قادر است در برخورد با موقعیت‌های مختلف از روش تأثیرگذار برای توسعه فرهنگ نیکوکاری استفاده نماید.</p>
<p>ت) محتوای برنامه و شرح فعالیت‌ها</p>	<p>الف) محتوایی که از طریق این طرح پوشش داده می‌شود شامل: ■ مفاهیم: نیکوکاری، نوع دوستی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، ایثار، صدقه، همدلی، مشارکت اجتماعی، رضایت و آرامش فردی، قرب الهی، تعدیل اقتصادی، احترام، فرهنگ‌سازی نیکوکاری، انتقال فرهنگ نیکوکاری و... ■ مهارت: ارتباط و مسئولیت‌پذیری اجتماعی، کمک‌رسانی، حل مشکلات، جمع‌گرایی، دگردوستی ب) شرح فعالیت‌ها: ■ پروژه‌های آزاد با مشارکت خانواده‌ها و جامعه محلی ■ شکل‌گیری شبکه نیکوکاری در سطح ملی و جهانی ■ تشکیل گروهی از دانش‌آموزان تحت عنوان «محسنین» جهت پیشبرد فعالیت‌های نیکوکاری (همانند طرح همیار پلیس) ■ تشکیل جلسات ایده‌پردازی جهت ترویج فرهنگ نیکوکاری و فعالیت‌های خیرخواهانه و داوطلبانه ■ برگزاری زنگ نیکوکاری حدود یک ساعت در هفته یا یک هفته در میان در طول ایام سال تحصیلی نه فقط به صورت اختصاصی در جشن نیکوکاری ■ برگزاری نمایش، مسابقه، نمایشگاه، بازدید، پژوهش و... ■ نام‌گذاری هفتگی با یکی از فعالیت‌های نیکوکاری به صورت اختصاصی در کنار توجه به امر نیکوکاری در سایر ایام؛ مثلاً هفته اول تمرین کمک به سالمندان، هفته دوم کمک به نظافتچی در مدرسه، هفته سوم کمک به حیوانات، هفته چهارم کاشت نهال، هفته پنجم تهیه کاردستی و فروش به نفع نیازمندان و... هفته ششم کمک به پدر و مادر ■ برگزاری جلسات امتیازدهی به دانش‌آموزان اجراکننده طرح‌های هفتگی</p>
<p>ت) موضوعات پشتیبان در برنامه درسی تجویزی</p>	<p>هدیه‌های آسمانی، تعلیمات اجتماعی، فارسی، علوم تجربی</p>
<p>ج) حجم زمانی و چگونگی زمان‌بندی اجرا</p>	<p>- پروژه‌های آزاد: ۶ ساعت در دو مرحله ۳ ساعته در طول یک ماه - پروژه‌های داخل مدرسه: برنامه به دو صورت قابلیت اجرا دارد و می‌تواند هم به شکل ساعت مجزا و هم به شکل تلفیقی در کنار دروس دیگر مانند دروس هدیه‌های آسمانی و قرآن برگزار شود برنامه درسی مجزا: جلسات ۲ ساعته در هفته برنامه درسی تلفیقی: جلسات ۴ ساعته در هفته</p>
<p>چ) گروه مخاطبان و نحوه انتخاب اندازه گروه</p>	<p>■ گروه مخاطبان: دانش‌آموزان مقطع ابتدایی و متوسطه ■ نحوه انتخاب: هدفمند</p>
<p>ح) فرصت‌های یادگیری</p>	<p>پروژه میدانی و عام المنفعه - تولید و فروش محصولات - تولید فیلم/ انیمیشن/ نمایش - پذیرش مسئولیت و مشارکت در فعالیت‌های خیرخواهانه در سطح جامعه محلی و ملی - موقعیت‌های شبیه‌ساز - همایش - نمایشگاه</p>
<p>خ) شرایط اجرا، فضا، مواد، منابع، امکانات، ابزار و زمینه فعالیت‌ها و شرایط و امکانات مورد نیاز و...</p>	<p>■ همکاری کلیه عوامل و منابع انسانی مدرسه، خانواده و جامعه محلی ■ رسانه‌های دسته جمعی، شبکه اینترنت، کامپیوتر، مجله، کتاب‌داستان، فیلم، پروژکتور، روزنامه و... ■ تهیه ساز و کار مطالعه در جامعه محلی، ملی و جهانی شامل مدرسه، محله، دوستان، اقوام، مراکز و... ■ سالن نمایش، فضای مدرسه، نمازخانه، مساجد، مراکز تحت حمایت خیریه، کتابخانه، محل نمایشگاه ■ هماهنگی با مراکز خیریه و سازمان‌های حمایت از مستضعفان، معلولین، کودکان بی سرپرست، سالمندان و... ■ لباس و وسایل نمایش، فیلم‌های آموزشی، وسایل برگزاری نمایشگاه، دوربین، بوم و وسایل نقاشی، پوستر و... ■ اخذ مجوزهای مربوطه برای برگزاری نمایش و نمایشگاه و بازدید از مراکز نیازمندان ■ تدارک شرایط و امکانات تبلیغاتی برای شناساندن و اعلام فعالیت‌های این دپارتمان ■ تیمی از افراد تحصیل کرده و دوره‌دیده علاقه‌مند به این حوزه در هر بخش آن از جمله طراحی و اجرا و... ■ بهره‌مندی از حمایت خیرین و نیکوکاران خارج از مدرسه، حمایت دولت و سایر ارگان‌ها و وزارتخانه‌ها، شهرداری، فرهنگ‌سرا و... ■ تهیه آرم اختصاصی گروه نیکوکاران بر روی لباس فرم مدرسه</p>

<ul style="list-style-type: none"> ■ معلمانی علاقه‌مند برای آموزش مباحث نیکوکاری و اجرای آن در مدارس خانواده‌ها و مراکز ارائه خدمات خیرخواهانه در سطح محلی/ ملی ■ گروه‌های داوطلب برای تهیه/ آماده‌سازی فیلم، نمایش و انیمیشن یا موشن گرافی ... ■ مراکز خیریه و اعضای داوطلب برای مشارکت در فعالیت‌های مدرسه 	<p>د) مجری و ارائه‌کننده برنامه</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ ارزیابی عملکرد دانش‌آموز در سه سطح انجام می‌گیرد: مدرسه، خانواده، جامعه ■ در سطح مدرسه: <ul style="list-style-type: none"> ۱) کمک درسی به دوستی که درشش ضعیف است. ۲) دادن تغذیه و لوازم تحریر به دوستی که ندارد. ۳) آشناسازی سایر دوستان با مفهوم نیکوکاری و تشویق به انجام آن. ۴) برگزاری نمایشگاه خیریه با کار دستی‌های خود دانش‌آموزان ۵) تهیه بروشور، کاغذ دیواری، اجرای نمایش و سایر برنامه‌های ویژه با محوریت نیکوکاری توسط برنامه‌ریزی و اجرای خود دانش‌آموزان ■ در سطح خانواده: <ul style="list-style-type: none"> ۱) ترجیح منافع خانواده بر منافع خود در شرایط‌های خاص. ۲) کمک به افراد سالمند، معلول و بیمار در منزل. ۳) کمک درسی به خواهر و برادر ۴) کمک به والدین ۵) تشویق سایر اعضای خانواده به انجام فعالیت‌های خیرخواهانه. ۶) رفتن به خرید با والدین و رساندن آنها به دست افراد نیازمند. ■ در سطح جامعه <ul style="list-style-type: none"> ۱) ترجیح منافع نیازمندان بر منافع خود ۲) فرهنگ‌سازی نیکوکاری به روش‌های مختلف ۳) تشویق سایر افراد جامعه به خصوص همسالان به فعالیت‌های نوع‌دوستانه ۴) شرکت در فعالیت‌های نیکوکاری به‌صورت خودجوش با رغبت خود دانش‌آموز ۵) عضویت در گروه‌ها و مؤسسه‌های خیریه 	<p>ذ) عملکرد مورد انتظار پس از اجرای برنامه و نحوه ارزشیابی</p>

۸- باز آفرینی مهارت‌های گفت‌وگو

بیان مسئله

انسان موجود اجتماعی است و گفت‌وگو مهم‌ترین وجه این مدنیت است. در جریان گفت‌وگو تنها اطلاعات رد و بدل نمی‌شود بلکه اتفاقی پیش می‌آید که انسان‌ها با اندیشه و ذهن خود و دیگری آشنا می‌شوند و از این رهگذر شعور یا خرد جمعی شکل می‌گیرد. یکی از مهارت‌های بنیادین که در تکوین و تکمیل شخصیت دانش‌آموزان تأثیر بسزا دارد، مهارت گفت‌وگو است. اهمیت این مهارت وقتی دوچندان می‌نماید که نیم‌نگاهی به تحولات شگرف صنعتی و روش زندگی تکنولوژیک و دگرگونی سنت‌ها و ارزش‌های انسان امروز می‌اندازیم. توانایی افراد جامعه در برقراری ارتباط واقعی و متناسب با ارزش‌های اخلاقی و فهم و درک متقابل کاهش یافته است و شاهد فقر مهارت گفت‌وگو در دانش‌آموزان هستیم.

■ **منطق برنامه:** فقر مهارت‌های گفت‌وگو می‌تواند به تعاملات نامؤثر دانش‌آموز با والدین و معلمان و دیگر کارکنان مدرسه، کاهش پیشرفت تحصیلی و انزوای اجتماعی منجر شود و به این ترتیب فرصت‌های کسب مهارت‌های گوناگون و بالفعل کردن پتانسیل‌های گوناگون در دانش‌آموز را از بین برد.

اولین و مهم‌ترین نتیجه این کاستی و ضعف، تربیت نسلی خواهد بود که به لحاظ هنجاری مقوله نفع شخصی ارزش محوری او شده و ارزش‌های جمعی مانند اخلاق، آزادی، عدالت و همبستگی تبدیل به

موضوعاتی بیگانه خواهند شد. ارائه آموزش‌های متمرکز بر نهادینه کردن فرهنگ تحمل و مدارا و ارتباط درست با دیگران، یکی از مهم‌ترین وظایف نظام‌های آموزشی است که عملیاتی کردن آن با فراهم آوردن پیش شرط‌های زیست مسالمت‌آمیز، کیفیت زندگی جمعی را، از خانه و مدرسه تا جامعه‌های بزرگ‌تر، ارتقا خواهد بخشید.

برای آموزش و بازآفرینی مهارت‌های گفت‌وگوی مدرسه، بیشترین زمان و بهترین بازه‌های عمر یادگیری افراد را در اختیار دارد و چه بسا بهترین مکان و موقعیت است. تمرین گفت‌وگو در قالب کارگاه‌های گفت‌وگو و در فضای مدرسه‌ای و از سنینی که هنوز عادت‌ها و اندیشه‌ها و انگیزه‌ها به‌طور کامل شکل نگرفته است؛ می‌تواند تأثیری ماندگار در رشد و غنی‌سازی شخصیت دانش‌آموزان داشته باشد.

■ **اهداف برنامه:** در پایان این دوره آموزشی و با به‌کارگیری مهارت‌های ده‌گانه گفت‌وگو شاهد آمادگی بیشتر دانش‌آموزان برای بازنگری در رفتارها، افزایش مشورت‌پذیری، افزایش آمادگی کار جمعی و گشودگی بیشتر نسبت به انتقادات و کاهش نزاع‌های لفظی و رفتاری خواهیم بود.

■ **محتوای برنامه و شرح فعالیت‌ها:** در کارگاه‌های گفت‌وگو ده مهارت اصلی معرفی و تمرین می‌شوند:

- یادگیری زندگی
- احترام کامل
- گشودگی ذهن
- از دل سخن گفتن
- گوش دادن
- پرهیز از شتاب
- تعلیق باورها
- جانب‌داری سازنده
- جویایی
- ناظر خویش بودن

تمرین مربوط به هر مهارت در اختیار راهنماها قرار دارد و آنها با استفاده از دستورالعمل اجرا و تجارب گذشته به مرور و اجرای آنها می‌پردازند.

■ **موضوع‌های پشتیبان در برنامه درسی تجویزی:** علوم اجتماعی، معارف اسلامی، ادبیات فارسی و...

■ **حجم زمانی و زمان‌بندی اجرا:** به فراخور برنامه‌های درسی مدارس و نیز با توجه به زمان‌های خالی اولیا و مربیان مدارس می‌توان این کارگاه‌ها را در قالب‌های گوناگون اجرا کرد:

- ✓ دو روز کامل از صبح الی عصر
 - ✓ چهار نیم‌روز در دو هفته
 - ✓ چهار جلسه ۵ ساعته، هفته‌ای یک بار، به مدت یک ماه
- قالب‌ها و زمان‌بندی‌های دیگر با توجه به برنامه‌های درسی پیشنهاد می‌شود.

■ **گروه‌های مخاطب و نحوه انتخاب اندازه گروه:**

- ✓ تعداد شرکت‌کنندگان حداقل ۱۵ نفر، حد مطلوب بین ۲۰ تا ۲۵ نفر و حداکثر ۳۰ نفر است.
- ✓ برای شرکت‌کنندگان در کارگاه محدودیت (سنی، جنسی، ...) وجود ندارد.

■ فرصت‌های یادگیری

✓ پروژه‌های میدانی

✓ تحقیق در تجربه‌های زیسته شخصی و جمعی

✓ فعالیت‌های گروهی

■ **الزامات و محیط اجرا:** کارگاه‌های گفت‌وگو را در فضایی با گنجایش مناسب و صندلی‌هایی دایره‌وار می‌توان برگزار کرد. وسایل لازم برای کارگاه‌ها نیز در کانون گفت‌وگو موجود است؛ وسایلی از قبیل بنرهای قوانین گفت‌وگو، تمارین گفت‌وگو، گوی سخن و برخی لوازم دیگر از این دست.

■ **مجری برنامه:** راهنماهایی که کارگاه‌های سه‌گانه گفت‌وگو را گذرانده و پروژه‌های خود را تحویل داده باشند می‌توانند کارگاه‌های گفت‌وگو را برگزار کنند.

معلم‌ها و کادر مدارس می‌توانند با گذراندن این دوره‌ها به راهنماهای گفت‌وگو تبدیل شوند.

|||| منابع

■ کتاب کوچک گفت‌وگو، انتشارات مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امام موسی صدر

■ با هم اندیشیدن، راز گفت‌وگو، انتشارات اطلاعات

■ توانمندسازی والدین، انتشارات هرمس

- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰)، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۱)، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- لوی، آریه، (۱۳۹۱). برنامه‌ریزی درسی ملی و مدرسه محور، ترجمه آزاده شریفی مقدم و نعمت‌الله موسی‌پور، کرمان: انتشارات دانشگاه شهید باهنر.
- مهر محمدی، محمود، (۱۳۹۲)، برنامه درسی: نظرگاه‌ها، رویکردها و چشم‌اندازها، ویرایش دوم، مشهد: آستان قدس رضوی.
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۱)، برنامه درسی: نظرگاه‌ها، رویکردها و چشم‌اندازها، ویرایش اول، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.

- Akker, J. J. (2009). Curriculum in development, Enschede: Netherlands Institute for Curriculum Development.
- Akker, J. van den (2006). Curriculum development reinvented. In J. Letschert (Ed.), Curriculum development re-invented. Proceedings of the invitational conference on the occasion of 30 years SLO 1975-2005 (pp. 16-29). Enschede: SLO.
- DeWitt, Jennifer & Storksdieck, Martin (2008). A Short Review of School Field Trips: Key Findings from the Past and Implications for the Future, Visitor Studies, 11:2, 18119-.
- Fullan, Michael (2007). The New Meaning of Educational Change, 4th edition. Teachers College Columbia University.
- Kärkkäinen, K. (2012), "Bringing About Curriculum Innovations: Implicit Approaches in the OECD Area", OECD Education Working Papers, No. 82, OECD Publishing. Available on <http://dx.doi.org/10.1787/5k95qw8xzl8s-en>.
- Marsh, Colins J. (2009). Key concepts for understanding curriculum, 4 th edition. Routledge.

